

Sygn. akt IV CSK 156/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 listopada 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Wojciech Katner (przewodniczący)

SSN Anna Kozłowska

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Zdzisława B.
przeciwko P. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w K.
o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 23 listopada 2011 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Okręgowego w S.
z dnia 15 października 2010 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w S. do ponownego rozpoznania, pozostawiając
temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 11 czerwca 2010 r. Sąd Rejonowy w S. oddalił powództwo o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności i orzekł o kosztach procesu.

Sąd ustalił, że wyrokiem z dnia 16 grudnia 1997 r. Sąd Wojewódzki w K. zasądził od Zbigniewa B., będącego powodem w niniejszej sprawie, na rzecz „K.” SA w K. kwotę 17 515,20 zł z ustawowymi odsetkami i orzekł o kosztach procesu. Wyrokowi nadano klauzulę wykonalności i tytuł wykonawczy doręczono „K.”. Postanowieniem z dnia 26 lipca 1999 r. Komornik Sądowy Rewiru I przy Sądzie Rejonowym w S. egzekucję przeciwko Zbigniewowi B., wszczętą na wniosek „K.” z dnia 31 marca 1999 r., umorzył z powodu jej bezskuteczności (art. 824 § 1 pkt 3 k.p.c.).

„K.” zasądzoną wyrokiem z dnia 16 grudnia 1997 r. wierzytelność zbył, na podstawie umowy przelewu, „P.” sp. z o.o. w K. Postanowieniem z dnia 12 listopada 2008 r. Sąd Okręgowy w K. nadał – na wniosek nabywcy wierzytelności z dnia 30 października 2008 r. – wymienionemu wyrokowi klauzulę wykonalności na rzecz nabywcy wierzytelności. Dnia 15 grudnia 2009 r. „P.” wniósł do Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w S. wniosek o wszczęcie egzekucji przeciwko Zdzisławowi B.

Sąd Rejonowy uznał, że nie zachodzi podstawa do pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności z powodu przedawnienia zasądzonej wierzytelności. Przede wszystkim powód nie wykazał, aby dziesięcioletni termin przedawnienia rozpoczął ponowny bieg z chwilą zakończenia postępowania egzekucyjnego (art. 124 § 2 k.c.). Dokumenty zawarte w aktach egzekucyjnych nie dają bowiem podstaw do stwierdzenia, że postanowienie z dnia 26 lipca 1999 r. uprawomocniło się. Jednakże nawet przy założeniu, że termin przedawnienia rozpoczął bieg po wydaniu postanowienia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego, przedawnienie roszczenia – zdaniem Sądu – nie nastąpiło, ponieważ wniosek pozwanego z dnia 30 października 2008 r. przerwał bieg terminu przedawnienia. Powołując się na niepublikowane orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2004 r., II CK

276/04, Sąd pierwszej instancji uznał bowiem, że wniosek o nadanie klauzuli wykonalności przerywa bieg terminu przedawnienia, bez względu na to, czy dotyczy sądowego, czy pozasądowego tytułu wykonawczego.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w S. zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji i uwzględnił powództwo oraz orzekł o kosztach procesu za obie instancje.

Sąd odwoławczy zaaprobowane ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego uzupełnił opartym na dokumentach zawartych w aktach egzekucyjnych ustaleniem, że termin przedawnienia roszczenia po zakończeniu postępowania egzekucyjnego rozpoczął bieg na nowo w dniu 11 sierpnia 1999 r.

Podzielając co do zasady stanowisko, że wniosek o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu przerywa bieg przedawnienia, Sąd Okręgowy uznał, że takiego skutku nie powoduje złożony przez pozwaną wniosek o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu na podstawie art. 788 k.p.c.. Przerwanie biegu terminu przedawnienia, którego upływ powoduje dla wierzyciela niekorzystne skutki prawne, możliwe jest wyłącznie wtedy, gdy podejmowane są czynności, których konieczność dokonania wywołana została przyczynami leżącymi po stronie dłużnika. Taka sytuacja nie zachodzi w sprawie. Zdaniem Sądu konieczność podjęcia czynności, której potrzeba dokonania wynika wyłącznie z przyczyn leżących po stronie wierzyciela, nie może stanowić czynności, która powoduje przerwanie biegu terminu przedawnienia. Dłużnik nie wywołał bowiem konieczności jej podjęcia, podjęcie jej nie może zatem powodować dla niego negatywnych skutków w postaci przerwania biegu terminu przedawnienia.

W skardze kasacyjnej, opartej na pierwszej podstawie, pełnomocnik pozwanej zarzucił naruszenie przez błędną wykładnię art. 123 § 1 pkt 1 k.c. w związku z art. 788 § 1 k.p.c. Powołując się na tę podstawę wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania albo o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji powoda.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wydanie zaskarżonego wyroku z naruszeniem przytoczonego w skardze kasacyjnej przepisu prawa, zdaniem skarżącej polega na uznaniu, że złożony przez nią wniosek z dnia 30 października 2008 r. o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu nie przerwał biegu terminu przedawnienia.

Kwestia wpływu na bieg przedawnienia złożenia wniosku o nadanie klauzuli wykonalności nie jest rozstrzygana w orzecznictwie jednolicie. Rozbieżne są również stanowiska wyrażane w piśmiennictwie. Źródłem tych rozbieżności jest zawarte w art. 123 § 1 pkt 1 k.c. wymaganie, aby czynność przedsięwzięta była „bezpośrednio w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia”.

Według stanowiska przeważającego, wyrażonego najpierw w piśmiennictwie, za którym opowiedział się Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 24 września 1971 r., II CR 358/71 („Gazeta Sądowa i Penitencjarna” 1972, nr 2, s. 2), z dnia 22 lutego 1973 r., III PRN 111/72 (nie publ.) i z dnia 4 sierpnia 1977 r., IV PR 160/77 (nie publ.) oraz w uchwale z dnia 20 lutego 1974 r., III CZP 2/74 (OSNCP 1975, nr 2, poz. 18), wniosek o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu nie przerywa biegu przedawnienia.

Według natomiast stanowiska, które znalazło wyraz w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 1970 r., I PZ 2/70, („Biuletyn SN” 1970, nr 4, s. 68), i niewielu opracowaniach z zakresu literatury przedmiotu, wniosek o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu przerywa bieg przedawnienia.

Rozstrzygając zagadnienie prawne, czy złożenie wniosku o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu przerywa bieg przedawnienia, Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 16 stycznia 2004 r., III CZP 101/03 (OSNC 2004, nr 4, poz. 58) orzekł, że wniosek o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu przerywa bieg przedawnienia. Jurydyczne znaczenie tej uchwały nie ogranicza się jednak wyłącznie do stanowiska wyrażonego w jej tezie, odrzucającego odmienne przeważające zapatrywanie prezentowane w piśmiennictwie i orzecznictwie, lecz także do tez zawartych w uzasadnieniu uchwały, z których wynika, że nie tylko pierwotny wniosek o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu przerywa bieg terminu przedawnienia, ale

również wniosek o nadanie klauzuli wykonalności na rzecz następcy prawnego (art. 778 § 1 k.p.c.) stanowi w rozumieniu art. 123 § 1 pkt 1 k.c. czynność przerywającą bieg terminu przedawnienia.

Uzasadniając stanowisko, że wniosek o nadanie klauzuli wykonalności przerywa bieg terminu przedawnienia, Sąd Najwyższy w omawianej uchwale opowiedział się za poglądem, że o tym, czy w rozumieniu art. 123 § 1 pkt 1 k.c. dana czynność została przedsięwzięta w celu dochodzenia lub ustalenia albo zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia decyduje kryterium obiektywne, a nie subiektywne. Pozbawiony znaczenia powinien być więc zamiar przyświecający dokonującemu czynności, rozstrzygać natomiast powinno to, czy czynność obiektywnie – uwzględniając stosowne przepisy prawa procesowego – konieczna jest do przeprowadzenia danego etapu postępowania. Sąd Najwyższy podkreślił, że za wykładnią art. 123 § 1 pkt 1 k.c., według której hipotezą normy tego przepisu są objęte wszystkie czynności konieczne, czyli takie, których nie można ominąć w toku dochodzenia, ustalenia, zaspokojenia lub zabezpieczenia roszczenia, a więc także czynności polegające na złożeniu wniosku o nadanie klauzuli wykonalności, przemawia wzgląd na funkcję, jaką spełnia możliwość przerwania biegu przedawnienia przez czynności podjęte przez uprawnionego przed sądem lub innym organem albo sądem polubownym, w świetle założeń instytucji przedawnienia. Po podjęciu czynności koniecznej we wskazanym wyżej znaczeniu, do czasu ukończenia wywołanego nią postępowania, uprawniony nie ma możliwości inicjowania dalszych stadiów postępowania, nie może więc podjąć innej czynności koniecznej, mogącej też przerwać bieg przedawnienia. Dlatego omawiane czynności nie tylko powodują przerwanie biegu przedawnienia (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.), ale także jego zawieszenie aż do ukończenia postępowania wywołanego daną czynnością (art. 124 § 2 k.c.). Uregulowanie to odpowiada fundamentalnemu założeniu instytucji przedawnienia, zgodnie z którym, termin przedawnienia nie może biec, jeżeli uprawniony nie ma możliwości realizowania roszczenia.

Poglądu, że wniosek o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu przerywa bieg terminu przedawnienia nie podważa – według omawianej uchwały – przytaczany w celu uzasadnienia przeciwnego stanowiska

kluczowy argument odwołujący się do zawartego w art. 123 § 1 pkt 1 k.c. wymagania „bezpośredniości czynności”, ponieważ opiera się on na znaczeniu tego wymagania wskazanym w słownikach języka polskiego. Pomija się tu natomiast takie istotne dla ustalenia treści normy prawnej zawartej w art. 123 § 1 pkt 1 k.c. czynniki, jak okoliczności wprowadzenia wspomnianego wymagania, szeroko omówione w uchwale, i funkcję, jaką spełnia – w świetle założeń instytucji przedawnienia – możliwość przerwania biegu przedawnienia przez określone czynności podjęte przez uprawnionego przed sądem lub innym organem albo sądem polubownym.

Bronionej wykładni art. 123 § 1 pkt 1 k.c. – w myśl uchwały III CZP 101/03 – nie sprzeciwiają się również przytoczone w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 1973 r., III PRN 111/72 oraz uchwale Sądu Najwyższego z dnia 20 lutego 1974 r., III CZP 2/74, argumenty odwołujące się do art. 125 k.c. oraz art. 788 k.p.c., jak też spostrzeżenie, że wierzyciel po uzyskaniu tytułu egzekucyjnego może nawet w ogóle nie wystąpić o wszczęcie egzekucji.

Odwołując się do przytoczonej argumentacji, Sąd Najwyższy uznał, że bieg terminu przedawnienia zostaje również przerwany przez złożenie wniosku o nadanie klauzuli wykonalności na podstawie art. 788 k.p.c. – złożenie takiego wniosku jest czynnością konieczną we wskazanym wyżej znaczeniu do przeprowadzenia egzekucji na rzecz następcy wierzyciela lub przeciwko następcy dłużnika. Podkreślił, że jeżeli jest możliwe kilkakrotne przerywanie biegu przedawnienia na zasadach określonych w art. 124 k.c. przez złożenie wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego, to nie powinna budzić zastrzeżeń możliwość wielokrotnego przerywania biegu przedawnienia przez złożenie wniosku o nadanie klauzuli wykonalności.

Stanowisko wyrażone w uchwale III CZP 101/03, przyjęte w piśmiennictwie zarówno pozytywnie, jak i krytycznie, jest aprobowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 listopada 2004 r., II CK 478/03 i z dnia 17 grudnia 2004 r., II CK 276/04, niepubl.). Również Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym niniejszą skargę kasacyjną podzieliła stanowisko wyrażone w tej uchwale.

Pogląd Sądu Okręgowego, że w okolicznościach sprawy wniosek skarżącej z dnia 30 października 2008 r. o nadanie klauzuli wykonalności na podstawie art. 788 k.c. nie przerywa biegu przedawnienia, ponieważ nie stanowi czynności koniecznej w wyżej przedstawionym znaczeniu, jest – jak trafnie zarzuciła skarżąca – nieuzasadniony. Zdaniem Sądu przerywa bieg terminu przedawnienia tylko taki wniosek, którego konieczność wynika – co nie ma miejsca w sprawie – z przyczyn leżących po stronie dłużnika. Konieczność podjęcia czynności przerywającej bieg przedawnienia musi więc zostać wymuszona przez dłużnika – tak należy rozumieć zwrot „czynność podjęta bezpośrednio w celu dochodzenia...”. Czynność, której potrzeba podjęcia nie została wywołana przez dłużnika, lecz przez wierzyciela – jak według Sądu w niniejszej sprawie – zmierza pośrednio do dochodzenia roszczenia.

Z wiążących w postępowaniu kasacyjnym ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) wynika jednoznacznie, że dłużnik nie zaspokoił dobrowolnie wierzyciela wynikającej z prawomocnego wyroku z dnia 16 grudnia 1997 r. ani na żądanie zbywcy wierzyciela, ani na wezwanie nabywcy tej wierzyciela. Wszczęte natomiast przez zbywcę wierzyciela postępowanie egzekucyjne zostało umorzone z powodu bezskuteczności egzekucji (art. 823 pkt 3 k.p.c.). Zbywca mógłby zatem – ze względu na sposób zakończenia postępowania egzekucyjnego – biegnący na nowo termin przedawnienia przerwać na skutek ponowienia wniosku egzekucyjnego. W świetle tych okoliczności trudno podzielić stanowisko Sądu Okręgowego, że wniosek skarżącej o nadanie klauzuli wykonalności nie przerywa biegu przedawnienia, ponieważ stanowi on czynność, której konieczność podjęcia wynika wyłącznie z przyczyn leżących po stronie wierzyciela. Złożenie wspomnianego wniosku zostało – wbrew stanowisku Sądu – wymuszone przez zachowanie dłużnika. To trwająca od lat bierność dłużnika zmusiła również skarżącą do poszukiwania zaspokojenia wierzyciela w drodze egzekucji i wystąpienia z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności na podstawie art. 788 k.p.c. w celu uzyskania tytułu wykonawczego niezbędnego do wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Podniesione przez Sąd Okręgowy argumenty nie dają zatem podstaw do przyjęcia – jak trafnie zarzucono w skardze kasacyjnej – że wniosek skarżącej o nadanie klauzuli wykonalności nie stanowi w rozumieniu art. 123 § 1

pkt 1 k.c. czynności przerywającej bieg przedawnienia roszczenia stwierdzonego prawomocnym wyrokiem. Zarzut wydania zaskarżonego wyroku z naruszeniem przytoczonego w skardze przepisu prawa należało więc uznać za uzasadniony. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy rozważenia będzie wymagała kwestia skutków przerwania biegu przedawnienia z punktu widzenia charakteru roszczeń stwierdzonych prawomocnym wyrokiem. Jeżeli stwierdzone w ten sposób roszczenie obejmuje świadczenia okresowe, roszczenie o świadczenia należne w przyszłości ulega przedawnieniu trzyletniemu (art. 125 k.c.).

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji wyroku (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c.).